

354

SEPTIEMBRE
2015

ELECCIONS AL SUD D'EUROPA: és Portugal diferent?

Héctor Sánchez Margalef, investigador CIDOB

El sorgiment de noves forces polítiques que han desafiat l'alternança tradicional al govern de partits de centre-dreta i centre-esquerra ha canviat el panorama electoral dels darrers anys al sud d'Europa. Aquestes noves forces polítiques, que posen en qüestió l'actual *statu quo* europeu, han vist la crisi econòmica i política com una oportunitat, i no són sempre fàcils de situar o se senten còmodes identificant-se en l'eix esquerra-dreta, sinó que prefereixen utilitzar la dicotomia poble-elit. El *MoVimento 5 Stelle* a Itàlia i el *Front National* a França tenen avui més representants a tots els nivells institucionals que mai; a Grècia, el partit tradicional de centre-esquerra, PASOK, s'ha convertit en una força minoritària i és la coalició d'esquerres *Syriza* qui es consolida en el Govern; i a Espanya, Podemos, també de recent creació, ha estat capaç de sacsejar un sistema bipartidista molt arrelat en guanyar a la capital i a les grans ciutats a les passades eleccions locals, mitjançant aliances amb moviments socials i altres partits polítics d'esquerra. No obstant això, sembla que el panorama polític a Portugal no s'ha vist afectat tant com en d'altres països del sud d'Europa. A què es deu?

Portugal celebrarà eleccions parlamentàries el 4 d'octubre de 2015. L'efecte de la crisi s'ha fet palès en tots els comicis del sud d'Europa i cada partit en el govern durant aquests anys de penúries econòmiques ha acabat perdent el poder (amb l'excepció de *Syriza* en les darreres eleccions gregues). En general, els panorames polítics nacionals han patit també la seva pròpia sacsejada, només variant en intensitat en funció del país, a mesura que nous partits polítics han tingut el seu moment, alguns fins i tot arribant al govern. Tanmateix, el panorama polític a Portugal es manté estable. L'escenari portuguès ha estat històricament format pel partit tradicional de centre-dreta liberal, *Partido Social Democrata* (PSD), i el partit de centre-esquerra *Partido Socialista* (PS), que s'han anat alternant en el Govern; els conservadors *Centro Democrático e Social – Partido Popular* (CDS-PP), que han donat suport a un o altre, i en aquestes eleccions formen part de la coalició *Portugal à Frente* amb el PSD; i el *Partido Comunista Português* (PCP-DUC), que segueix sent un partit ortodox. El 1999 va sorgir el *Bloco d'Esquerda* (BE), que s'ha assegurat el seu propi espai amb un missatge més en la línia de l'esquerra radical europea.

Els espais polítics a Portugal estan fortament consolidats. Les enquestes per a las eleccions del 4 d'octubre preveuen un empat tècnic entre el PS i la coalició PSD - CDS-PP i és impossible determinar qui serà el guanyador. El tercer en intenció de

vot és el PCP en coalició amb els verds (al voltant del 10%) seguit pel BE, entre el 4 i el 8% en intenció de vot. Sent realistes, només hi ha dues opcions de govern: el de la coalició *Portugal à Frente* amb alguna possibilitat de majoria absoluta; o el PS sense majoria absoluta, ja que és poc probable que el PCP o el BE entrin al Govern com a socis minoritaris dels socialistes. Amb aquests resultats tan ajustats, potser dos partits de nova creació (*Livre* i *Partido Democrático Republicano*) a l'esquerra de l'eix dreta-esquerra, als què els sondejos donen entre 1 i 2 escons, podrien ser determinants.

La campanya electoral s'ha centrat en l'austeritat. La coalició de dretes està defensant la seva gestió de la crisi, les mesures d'austeritat i el seu èxit en el compliment del programa de rescat del què Portugal va sortir el maig de 2014. D'altra banda, els socialistes, tot i que no neguen que certs ajustaments eren necessaris, insisteixen en què sense mesures de creixement econòmic, l'austeritat no haurà servit per a res; sobretot tenint en compte l'alt nivell de desocupació i la taxa de fuga de cervells. L'anomenat Bloc Central (PSD, PS i CDS-PP) ha resistit bé la polarització del debat i no s'ha vist afectat tant com d'altres partits dels països del sud d'Europa en termes de pèrdua de vots i de confiança. El centre i centre-dreta de l'espectre polític estan coberts i no hi ha espai per als partits d'extrema dreta (Portugal té un baix percentatge d'immigració); i l'espai a l'esquerra del PS està superpoblat. El PCP té una forta implantació i una sòlida base de votants lleials i el BE és el partit que va tractar de capitalitzar la indignació sorgida dels efectes de la crisi; van tenir un gran impacte a les eleccions generals del 2009, quan van duplicar els seus escons fins a 16, però un cert suport al PS els va retornar, el 2011, als seus resultats anteriors. Amb la lliçó apresada, probablement no donaran suport al PS de nou. Per tant, tampoc hi ha excessiu espai per a nous partits d'esquerra.

Entre els joves hi ha una sensació de resignació i frustració, fet que explica perquè els moviments socials a Portugal, tot i haver sorgit, no han tingut el mateix impacte que, per exemple, a Espanya. Portugal té la taxa més alta d'emigrants per població dels estats membres de la UE i el 44% d'ells tenen entre 20 i 35 anys. D'una banda, hi ha menys joves a Portugal pressionant per un canvi o disposats a entrar en política i formar nous partits. De l'altra, aquesta població jove, víctima de la "migració forçosa", tampoc no s'ha organitzat a l'estranger, como ha succeït amb els joves espanyols, fet que també els impedeix tenir un impacte mediàtic o capacitat d'influència. Així com els emigrants espanyols s'han agrupat en una sèrie de moviments com a **Juventud Sin Futuro**, **Marea Granate** (moviment d'emigrants espanyols) o els Cercles de Podemos a l'estranger, les organitzacions al voltant dels moviments socials a Portugal han estat ocasionals i efímeres. Moviments com *Geração à rasca* (una mena de "generació amb dificultats") o *Que se lixe a troika! Queremos as nossas vidas!* (Que es foti la Troika! Volem les nostres vides!) van aconseguir convocar grans manifestacions però no van cristal·litzar en partits o moviments polítics organitzats.

Finalment, cal destacar que la corrupció a Portugal no ha estat un *game changer* o la gota que fa vessar el got com va passar amb *Syriza* a Grècia o *Podemos* a Espanya. Tres grans escàndols revelats recentment han sacsejat la societat portuguesa. El *Banco Espírito Santo* va ser acusat de blanqueig de diners i frau fiscal, es va declarar en bancarrota, i el director i patriarca de la família Espírito Santo va ser detingut; tot això mentre el FMI i funcionaris de la UE revisaven el sistema bancari portuguès. La solució va ser la intervenció del Banc Central de Portugal i el rescat del banc amb fons europeus. Un altre cas va afectar membres i exmembres del partit en el poder (PSD), entre ells l'ex primer ministre i actual president de Portugal, Aníbal Cavaco Silva, acusats de la compra d'accions de la *Sociedade Lusa de Negócios* dependiente del *Banco Português de Negócios* a un preu de mercat més baix. Finalment, l'ex primer ministre, José Sócrates, va ser arrestat sota càrrecs de corrupció i blanqueig de diners i empresonat de manera preventiva; encara avui segueix sota arrest i a l'espera de judici, ja que no ha estat acusat formalment.

Tot i no ocupar una bona posició pel que fa la percepció de la corrupció segons *Transparency International*, el *European Quality Index* revela que Portugal no està tan mal considerat entre els seus ciutadans en aquest aspecte com a d'altres països del sud d'Europa. També, d'acord amb *Transparency International*, els ciutadans portuguesos consideren les seves institucions menys corruptes que els espanyols, italians o grecs. El 73% dels portuguesos considera que els partits polítics són corruptes, davant del 83% a Espanya, el 89% a Itàlia i el 90% a Grècia. Ni tan sols la detenció de Sócrates va tenir efecte en les enquestes d'intenció de vot. A l'Índex de Percepció de la Corrupció del 2014, Portugal va obtenir una puntuació de 63, Espanya 60 i Grècia i Itàlia 43 (com més baixa la puntuació, pitjor).

Malgrat l'extensió de la corrupció a Portugal, les enquestes indiquen que no ha tingut cap efecte en la intenció de vot des de novembre de 2011 fins ara, per la qual cosa és probable que no tingui cap conseqüència de cara a les eleccions de diumenge. Tampoc es preveu cap canvi en el panorama polític en termes d'irrupció de nous actors capaços de canviar les regles del joc. Portugal es confirmaria així com l'excepció als països del sud d'Europa des que va començar la crisi. És la seva estabilitat la que el fa diferent.